

ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ, ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИМ РЕСУРСОМ У СФЕРІ БІЗНЕСУ

Птащенко Ліана Олександрівна*, доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*ORCID 0000-0002-4228-0421

© Птащенко Л.О., 2023

*Стаття отримана редакцією 04.12.2023 р.
The article was received by editorial board on 04.12.2023*

Вступ. Україна знаходиться під впливом безпрецедентних викликів уже протягом останніх десяти років. Це і вторгнення російського агресора та захоплення частини українських територій, зокрема важливих для національної економіки промислових та рекреаційних регіонів, і світова пандемія та запровадження карантинних обмежень, і повномасштабна війна з рф. Відповідно, страждає національна економіка та економічні суб'єкти, особливо великий промисловий бізнес, якому складно адаптуватися до впливу деструктивних факторів. Щоб вижити в такій ситуації бізнесу потрібно бути гнучким, професійним, або ж зникнути, «померти». Правило «будь гнучким або помри» стало золотим для українського бізнесу. Цим правилом озброїлося чимало індустрій, адже економічні процеси в країні продовжують функціонувати [1]. Війна потребує значних ресурсів, у тому числі й фінансових. Забезпечити потреби України в цих ресурсах має бізнес. Адже в умовах воєнного стану бізнесу відводиться важлива роль, котра полягає в підтриманні життєдіяльності національної економіки, яка щоденно знекровлюється війною з рф, а іноді – економічним і політичним егоїзмом сусідніх країн, котрі блокують важливі для України економічні рішення. Вижити в умовах війни, забезпечити бізнесу належний рівень прибутковості та регулярно сплачувати податки – завдання не просте й потребує професіоналізму менеджменту. Оскільки, важливими та вирішальними для успіху будь-якого бізнесу є капітал, як інвестиційний ресурс та фактор виробництва, саме інструментарію управління капіталом присвячується дослідження.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Не дивлячись на те, що питання управління капіталом розглядалося століттями такими відомими світовими вченими, як Г. Беккер, Дж.М. Кейнс, Дж. Кларк, К. Маркс, А. Сміт, Т. Стюарт, І. Фішер, Т. Шульц, вони залишаються актуальними для бізнесу, особливо в турбулентних економічних умовах. Особливості управління капіталом в кризових умовах досліджують Бровко Л.І., Васьківська К.В. [2], Викиданець І.В. [3], Кремень В.М., Кремень О.І. [6], Масюк Ю.В., Терещенко О.О., Поддєрьогін А.М., Бланк І.А., Мулик Т.О. [7], Рибіцька А.В. [4], Семенов Г.А., Сініцин О.О. [8] та багато інших українських науковців розглядають проблеми управління капіталом та оптимізації його структури. Проте, на наш погляд, запропоновані моделі визначення вартості капіталу потребують уточнення та вдосконалення.

Метою статті є дослідження інструментарію управління капіталом бізнесу та вдосконалення моделей визначення вартості окремих елементів капіталу, як інвестиційного ресурсу.

Основний матеріал і результати. Дослідження наукових думок та практичної діяльності підприємств щодо оптимальної структури капіталу доводить, що сам критерій оптимальності не може бути встановлений для підприємств у будь-якій сфері бізнесу, оскільки залежить від багатьох факторів. Встановлення оптимальної структури капіталу передбачає таке співвідношення власних і позикових джерел формування капіталу, яке б дозволило повною мірою забезпечити зростання прибутковості власного капіталу бізнесу. Існує низка факторів, урахування яких дозволяє формувати структуру капіталу, забезпечуючи умови найбільш ефективного його використання на кожному конкретному підприємстві. Це, зокрема, такі внутрішні та зовнішні фактори (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація факторів, що впливають на структуру капіталу підприємства

З урахуванням цих факторів управління структурою капіталу в бізнесі зводиться до таких основних напрямів:

- встановлення оптимального для підприємства співвідношення використання власного та позикового капіталу;
- залучення необхідних та доступних фінансових джерел формування активів для досягнення розрахункових показників економічного зростання;
- забезпечення адекватного рівня рентабельності активів, сформованих за рахунок залучення капіталу з різних джерел.

При цьому підприємству потрібно визначити політику формування активів, у числі найбільш важливих прерогатив якої є вирішення питання: збільшувати власні чи позикові джерела фінансування. А для цього менеджменту необхідно володіти інструментарієм визначення вартості капіталу та ефектом фінансового левериджу.

Розглянемо питання щодо застосування інструментарію визначення вартості окремих складових капіталу бізнесу. З позикових коштів найактивніше бізнес користується банківським кредитом. Але сьогодні в умовах загроз тривалих віялових відключень електричної енергії або інших, необхідних бізнесу ресурсів, через руйнування рашистами інфраструктури, виникає необхідність придбання елек-

трогенераторів, насосів тощо чи вишукувати інші варіанти безперебійної роботи. Це вкрай складно зробити моно-бізнесу, оскільки не дає можливості диверсифікуватися. Вартість придбання необхідного обладнання коливається і залежить від потужності та особливостей бізнес-індустрії. Якщо на момент потреби в цьому обладнанні вільних коштів не вистачає, можна скористатися банківським кредитом або фінансовим лізингом. Крім того, як правило, сировину, матеріали, напівфабрикати та інші активи підприємство придбає з терміном відстрочки платежу. При цьому виникає короткострокова кредиторська заборгованість. Це додаткове джерело фінансування бізнесу називається комерційним кредитом. Тому саме моделі визначення вартості цих елементів позикового капіталу ми розглянемо.

Вартість капіталу – це потрібна дохідність того активу, котрий бізнес отримує для забезпечення своїх інвестиційних потреб за рахунок цього джерела. Тому ця вартість вимірюється у відсотках.

Вартість банківського кредиту визначається на основі ставки відсотку за кредит, яка формує витрати по його обслуговуванню. У більшості підручниках рекомендуються моделі, якими в процесі оцінювання ставка за кредит збільшується на розмір інших витрат підприємства, пов'язаних з умовами кредитної угоди (наприклад, страхування кредиту за рахунок позичальника) та зменшується на ставку податку на прибуток підприємства [9–11]:

$$ВПК = ВК_{\phi} \times (1 - C_{\text{пп}}) / (1 - ВП_{\phi}), \quad (1)$$

де ВПК – вартість позикового капіталу, залученого у формі банківського кредиту, %;

$ВК_{\phi}$ – ставка відсотку за банківський кредит, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$ВП_{\phi}$ – рівень витрат по залученню банківського кредиту до його суми, виражений десятковим дробом.

Для прикладу розрахуємо вартість позикового капіталу, залученого у формі банківського кредиту, якщо ставка відсотку за банківський кредит становить 20%, рівень витрат по залученню банківського кредиту – 4%, діюча ставка податку на прибуток – 18%.

$$ВПК = 20 \times (1 - 0,18) / (1 - 0,04) = 17,1\%.$$

Але, на наше глибоке переконання, моделі для розрахунку вартості окремих елементів позикового капіталу, які пропонуються в навчальній літературі, не зовсім об'єктивно відображають реальну вартість для бізнесу. Адже, витрати, пов'язані з обслуговуванням боргу, відносяться до фінансових, а отже зменшать базу оподаткування для бізнесу. Тому вважаємо, що рівень цих витрат має зменшувати вартість банківського кредиту. Натомість, бізнесу доведеться сплатити податок з прибутку, тому податковий коректор збільшує вартість позикового капіталу [12]. З урахуванням зазначеного, модель визначення вартості банківського кредиту має виглядати так:

$$ВПК = ВК_{\phi} \times (1 - ВП_{\phi}) / (1 - C_{\text{пп}}) = 20 \times (1 - 0,04) / (1 - 0,18) = 23,4\%.$$

Проведені розрахунки свідчать про те, що підприємству необхідно досягти рівня рентабельності активів, котрі залучаються в бізнес за допомогою отриманого банківського кредиту, який буде не меншим, ніж 23,4%. В іншому випадку банківський кредит використовується неефективно.

Аналогічна модель застосовується при визначенні вартості фінансового лізингу, але лізингова ставка зменшується на норму амортизації активу, який залучається бізнесом на умовах фінансового лізингу, адже амортизаційні відрахування відносяться до елементів власного капіталу.

$$ВФЛ = (ЛС - НА) \times (1 - ВЗ_{\text{фл}}) / (1 - C_{\text{пп}}), \quad (2)$$

де ВФЛ – вартість позикового капіталу, залученого на умовах фінансового лізингу, %;

ЛС – річна лізингова ставка, %;

НА – річна норма амортизації активу, залученого на умовах фінансового лізингу, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$ВЗ_{\text{фл}}$ – рівень витрат по залученню активу на умовах фінансового лізингу до вартості цього активу, виражений десятковим дробом.

Уявімо, що для безперебійної роботи бізнесом придбано електрогенератор на умовах фінансового лізингу. Лізингова ставка – 30 %, норма амортизації – 12%, витрати на придбання електрогенератора становлять 7% від його вартості. Тоді ціна фінансового лізингу становитиме:

$$ВФЛ = (30 - 12) \times (1 - 0,07) / (1 - 0,18) = 20,4\%.$$

Отже, всі витрати підприємства по виплаті доходу власникам залучених коштів капіталодавців (лізингодавців) до загальної суми інвестиційних ресурсів становлять 20,4%. Це означає, що підприємство повинне досягти рівня рентабельності, не нижчого розрахованого показника.

Розрахуємо вартість комерційного кредиту, наданого у формі короткострокової відстрочки платежу за формулою:

$$ВТК_k = \frac{(ЦЗ \times ТВ) \times (1 - C_{\text{пп}})}{360}, \quad (3)$$

де $ВТК_k$ – вартість товарного (комерційного) кредиту, наданого на умовах короткострокової відстрочки платежу, %;

$ЦЗ$ – розмір цінової знижки при здійсненні готівкового платежу за продукцію, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, %;

$ТВ$ – термін надання відстрочки платежу за продукцію, в днях.

Наприклад, термін надання відстрочки платежу за продукцію (послуги) становить 30 днів, розмір цінової знижки від постачальників – 5% при здійсненні розрахунків попередньою оплатою. Тоді вартість комерційного кредиту становитиме:

$$ВТК_k = \frac{(5 \times 30) \times (1 - 0,18)}{360} = 0,34\%$$

Як показують розрахунки, комерційний кредит – це найдешевше, а отже, найбільш інвестиційно привабливе для бізнесу джерело формування капіталу.

Далі визначаємо середньозважену вартість капіталу (WACC) за формулою:

$$ВК_c = \sum_i^n НП_i \times IP_i, \quad (4)$$

де $ВК_c$ – середньозважена вартість капіталу, або WACC;

$НП_i$ – потрібна дохідність (норма прибутку) від капіталу, одержаного з i -го джерела;

IP_i – частка капіталу (інвестиційних ресурсів), одержаного з i -го джерела.

Для зручності розрахунки зводимо в таблицю (таблиця 1).

Таблиця 1

Вартість джерел капіталу, залучуваного підприємством в економічний процес

Джерела фінансування капіталу	Потрібна прибутковість (НП _i), %	Частка, (IP _i), %
Банківський кредит	23,4	53
Фінансовий лізинг	20,4	46,2
Комерційний кредит	0,34	0,8
Всього		100

$$ВК_c = 0,234 \times 0,53 + 0,204 \times 0,462 + 0,0034 \times 0,008 = 0,2185 \text{ або } 21,9\%.$$

Це означає, що підприємству необхідно забезпечити рівень рентабельності активів, які залучаються в економічний процес, не нижчий, ніж розрахований показник середньозваженої вартості капіталу. Іншими словами, бізнес може приймати інвестиційні рішення, очікувана рентабельність яких не нижча 22%.

Оптимізація структури капіталу підприємства здійснюється з використанням моделі ефекту фінансового левериджу. Цей показник відображає рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різній частці використання позикових коштів. Він розраховується за наступною формулою:

$$ЕФЛ = (1 - C_{\text{пп}}) \times (КВР_a - ВК_c) \times \frac{ПК}{ВК}, \quad (5)$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який полягає в зростанні коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$КВР_a$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

$ВК_c$ – середньозважена вартість капіталу, % (у більшості публікаціях при розрахунку береться показник середнього розміру відсотків за кредит, які підприємство виплачує за використання позикового капіталу [13; 14]);

$ПК$ – середня сума використовуваного підприємством позикового капіталу;

$ВК$ – середня сума власного капіталу підприємства.

Звідси три основні складові:

1. *Податковий коректор фінансового левіриджу* ($1 - C_{\text{ин}}$), котрий показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левіриджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

2. *Диференціал фінансового левіриджу* ($KBP_a - BK$), котрий являє собою різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середньозваженою вартістю капіталу. Саме диференціал демонструє, наскільки ефективно бізнес використовує залучений в економічний процес капітал. Адже, якщо показник рентабельності активів нижчий показника середньозваженої вартості капіталу, тоді отримуємо від'ємне значення диференціалу, а коефіцієнт фінансового левіриджу виступає мультиплікатором від'ємного (додатного) диференціалу.

3. *Коефіцієнт фінансового левіриджу* (ПК/ВК), що характеризує суму позичкового капіталу, який підприємство використовує, в розрахунку на одиницю власного капіталу.

Продемонструємо на прикладі розрахунок ефекту фінансового левіриджу, використавши звітність ПрАТ «Київстар» та наведені вище розрахунки середньозваженої вартості капіталу. Визначимо коефіцієнт валової рентабельності активів підприємства:

$$BK = 30917299 - 13095996 = 17821303 \text{ тис. грн.}$$

$$KBP_a = \frac{17821303}{(29805171 + 40361722) \div 2} = 0,51.$$

Таким чином, ефект фінансового левіриджу на ПрАТ «Київстар» у 2022 році становив:

$$EFL = (1 - 0,18) \times (0,508 - 0,219) \times \frac{18434789}{17237586} = 0,25$$

Розрахунки свідчать, що підприємство ефективно використовує капітал, залучений в економічні процеси бізнесу, оскільки валова рентабельність активів майже вдвічі перевищує середньозважену вартість капіталу.

Висновки. Оволодіння розглянутим інструментарієм є актуальним, оскільки менеджмент має об'єктивно оцінити що у даній ситуації вигідніше – придбавати за кредитні кошти чи фінансовий лізинг активи на потреби основної діяльності й забезпечити безперебійну роботу підприємства, чи вивертити інші джерела фінансування бізнесу. Адже, найвищий професіоналізм фінансових менеджерів полягає в прийнятті управлінських рішень, спрямованих на забезпечення такого рівня рентабельності активів, щоб досягти окупності залучуваного капіталу. Для цього в професійному портфелі фінансових менеджерів мають використовуватися розглянуті моделі управління капіталом, операційний левіридж, модель економічно обґрунтованої партії замовлення, основні положення концепції Total Cash Management та інший фінансовий інструментарій. Крім того, варто розробити більш креативний, нетрадиційний підхід до стабільної роботи бізнесу. У будь-якому випадку все вирішує професіоналізм менеджменту, стійкість, інтелектуальний рівень та згуртованість колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бути чи не бути: як зберегти бізнес в умовах турбулентності. URL: <https://eba.com.ua/bud-gnuc>
2. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 236 с.
3. Викиданець І.В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/con/pdf
4. Рибіцька А.В. Управління капіталом підприємства на основі оптимізації структури позикового капіталу. *Фінансовий простір*. 2014. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>
5. Алескерова Ю.В., Червань О.Г. Управління капіталом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>
6. Кремень В.М., Кремень О.І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Економіка. Фінанси*. 2020. URL: <http://www.er.knutd.edu.ua>
7. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств. 2023. URL: <http://www.srd.pgasa.dp.ua>
8. Сініцин О.О. Фінансовий левіридж в управлінні структурою капіталу. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. С. 1–3.
9. Домбровська С.О., Лапіна І.С. Структура капіталу підприємства: сучасні проблеми та парадигма розвитку : монографія. Харків : «Діса плюс», 2020. 256 с.
10. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. В.М. Бороноса. Суми : Вид-во СумДУ, 2012. 539 с. URL: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html>
11. Великий Ю.М., Тешева Л.В., Височін З.В. Управління оптимізацією структури капіталу підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 68–72.

12. Птащенко Л. О. Інструментарій визначення вартості капіталу бізнесу в умовах війни та енергетичної турбулентності. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. 2022. С. 82–83.
13. Давидов О.І. Оцінка вартості позикового капіталу у процесі визначення вартості підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 22 (1). С. 101–105.
14. Грабовський І.С., Лакіза О.Р., Наумовська М.Ю. Управління позиковим капіталом підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 3 (20). С. 171–177.

REFERENCES:

1. Buty chy ne buty: yak zberehty biznes v umovakh turbulentnosti. Available at: <https://eba.com.ua/bud-gnuc>
2. Vaskivska K.V., Sych O.A. (2017) *Finansovyi menedzhment: navchalnyi posibnyk*. Lviv: HALYCh-PRES, 236 p.
3. Vykydanets I.V. *Metody optymizatsii struktury kapitalu pidprijemstva*. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/con/pdf
4. Rybitska A.V. (2014) *Upravlinnia kapitalom pidprijemstva na osnovi optymizatsii struktury pozykovoho kapitalu. Finansovyi prostir*. Available at: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>
5. Aleskerova Yu.V., Chervan O.H. (2019) *Upravlinnia kapitalom pidprijemstva. Infrastruktura rynku*. Available at: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>
6. Kremen V.M., Kremen O.I. (2020) *Teoretychni zasady upravlinnia kapitalom pidprijemstva. Ekonomika. Finansy*. Available at: <http://www.er.knutd.edu.ua>
7. Mulyk T.O. (2023) *Analitichne zabezpechennia upravlinnia kapitalom pidprijemstv*. Available at: <http://www.srd.pgasa.dp.ua>
8. Sinitsyn O.O. (2014) *Finansovyi leverydzh v upravlinni strukturoiu kapitalu. Efektyvna ekonomika*, no. 9, pp. 1–3.
9. Dombrovska S.O., Lapina I.S. (2020) *Struktura kapitalu pidprijemstva: suchasni problemy ta paradyhma rozvytku: monohrafiia*. Kharkiv: "Disa plius", 256 p.
10. *Finansovyi menedzhment: navch. posib. (2012) / Za zah. red. V.M. Boronosa*. Sumy: Vyd-vo SumDU, 539 p. Available at: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html>
11. Velykii Yu.M., Tiesheva L.V., Vysochin Z.V. (2018) *Upravlinnia optymizatsiieiu struktury kapitalu pidprijemstva. Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 29, pp. 68–72.
12. Ptashchenko L. O. (2022) *Instrumentarii vyznachennia vartosti kapitalu biznesu v umovakh viiny ta enerhetychnoi turbulentnosti. Rozvytok finansovoho rynku v Ukraini: zahrozy, problemy ta perspektyvy. Materialy IV Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii*, pp. 82–83.
13. Davydov O.I. (2017) *Otsinka vartosti pozykovoho kapitalu u protsesi vyznachennia vartosti pidprijemstv. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 22 (1), pp. 101–105.
14. Hrabovskiy I.S., Lakiza O.R., Naumovska M.Iu. (2019) *Upravlinnia pozykovym kapitalom pidprijemstv. Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 3 (20), pp. 171–177.

УДК 336

JEL G21

Птащенко Ліана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Інструментарій управління капіталом, як інвестиційним ресурсом у сфері бізнесу.**

Метою статті є вдосконалення моделей оцінювання вартості капіталу, як інвестиційного ресурсу та фактору виробництва, а також інструментарію оптимізації структури капіталу бізнесу. Війна потребує значних ресурсів, у тому числі й фінансових. Крім кредитних вливань міжнародними інституціями, вкрай важливо, щоб потреби України в цих ресурсах забезпечував український бізнес. Адже в умовах воєнного стану бізнесу відводиться важлива роль, котра полягає в підтриманні життєдіяльності національної економіки, яка щоденно знекровлюється війною з РФ, а іноді – економічним і політичним егоїзмом сусідніх країн, котрі блокують важливі для України економічні рішення. Вижити в умовах війни, забезпечити бізнесу належний рівень прибутковості та регулярно сплачувати податки – завдання не просте. Доводиться думка, що успіх бізнесу в будь-якій галузі діяльності в складних умовах воєнного стану залежить від професіоналізму фінансових менеджерів. Запропоновано вдосконалені моделі визначення вартості капіталу, котрий залучається в економічні процеси бізнесу як інвестиційний ресурс та фактор виробництва, та інструментарій оптимізації структури капіталу підприємства, що розглянутий в логічній послідовності та ув'язці з моделлю середньозваженої вартості капіталу. Оскільки в професійному портфелі фінансових менеджерів мають використовуватися не лише розглянуті моделі управління капіталом, а й інший фінансовий інструментарій, саме цьому присвячуватимуться подальші дослідження.

Ключові слова: капітал, інвестиційний ресурс, вартість капіталу, фінансовий леверидж, бізнес, професійний портфель фінансового менеджера.

UDC 336

JEL G21

Liana Ptashchenko, Doctor of Economics, Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Tools for managing capital as an investment resource in business.**

The purpose of the article is to improve the models for assessing the cost of capital as an investment resource and a factor of production, as well as the tools for optimizing the capital structure of a business. War requires significant resources, including financial ones. In addition to credit injections by international institutions, it is extremely important that Ukraine's needs for these resources are met by Ukrainian business. After all, under martial law, business plays an important role in maintaining the vital functions of the national economy, which is being bled dry every day by the war with Russia and sometimes by the economic and political selfishness of neighboring countries that block economic decisions important for Ukraine. Surviving in a war, ensuring that businesses are profitable and paying taxes on a regular basis is not an easy task. The author argues that the success of business in any field of activity in the difficult conditions of martial law depends on the professionalism of financial managers. The author proposes improved models for determining the cost of capital involved in the economic processes of business as an investment resource and a factor of production, and tools for optimizing the capital structure of an enterprise, which are considered in a logical sequence and in conjunction with the weighted average cost of capital model. Since the professional portfolio of financial managers should include not only the considered models of capital management, but also other financial instruments, this will be the focus of further research.

Key words: capital, investment resource, cost of capital, financial leverage, business, professional portfolio of a financial manager.